

Iain Banks: Použití zbraní

Ukázku autor představil na svém autorském čtení v rámci 20. ročníku Festivalu.

Kdysi dávno – poté, co provedl Vyvoleného pustinou, a ještě než skončil polámaný jako nějaký hmyz v zatopeném kráteru sopky, kde drásal znaky do bahna – si vzal dovolenou a nějaký čas si pohrával si myšlenkou, že přestane pracovat pro Kulturu a že místo toho bude dělat něco jiného. Vždycky mu připadalo, že ideální muž je buď voják, nebo básník, a když tedy strávil většinu života v jedné roli (která mu připadala jako naprostý protiklad té druhé), rozhodl se, že se pokusí převrátit svůj život naruby a stát se pravým opakem svého předchozího já.

Žil v malé vesnici, v malé, bukolické zemi na malé, zaostalé, neuspěchané planetě. Bydlel u jednoho starého páru v chalupě mezi stromy v údolí pod vysokými skalami. Vstával brzy ráno a chodil na dlouhé procházky.

Venkovská krajina vypadala nová a zelená a svěží; bylo léto a v polích a lesích, na okrajích cest i na březích řek vyrašilo plno nepojmenovatelných květin všech barev. V teplém letním větru se pohupovaly vysoké stromy, zářivé listy se třepaly jako praporečky a z vřesovišť a kopců tekly jiskřivé bystřiny přes trsy kamení jako nějaký pročištěný koncentrát samotného vzduchu. Hmoždil se až na vrcholky zkroucených kopců, šplhal na jejich skalnaté špičky a se smíchem rozjásaně běhal po jejich širších temenech, pod jepičími stíny obláček vysoko na obloze.

Na vřesovištích i v kopcích vídal zvířata. Malá zvířátka, která neviditelně vystřelila do houští takřka zpod jeho nohou, větší zvířata, která vyskočila a zastavila se, ohlédla se a pak znovu vyskočila a zmizela v noře nebo mezi skalami; ještě větší, jejichž stáda se přelévala po zemi, sledovala ho a pak mu takřka zmizela z očí, když se zastavila a začala se pást. Ptáci se na něj sesypali, když se dostal příliš blízko k jejich hnízdům, jiní na něj zase z blízkosti volali, mávali křídlem a snažili se odlákat jeho pozornost. Dával si pozor, aby jim nešlápl do hnízda.

Na procházky si vždycky brával malý zápisník a svědomitě si zapisoval všechno, co mu přišlo zajímavé. Snažil se popsat, jak na něj působí tráva na omak, šumění stromů, vizuální pestrost květin, pohyb a reakce zvířat a ptáků, barva skal a oblohy. Pořádný deník si vedl ve větším sešitu, který měl uložený v pokoji v chalupě toho starého páru. Každý večer si do něj psal poznámky, jako by vyplňoval hlášení nějakému vyššímu úřadu.

Do dalšího velkého deníku ty svoje poznámky znovu přepsal, spolu s dalšími poznámkami k poznámkám, a pak začal vyškrtávat slova z dokončených anotovaných poznámek, pečlivě odstraňoval slovo za slovem, dokud neměl něco, co vypadalo jako báseň. Takhle si představoval, že se dělá poezie.

Přivezl si s sebou pár básnických sbírek, a když se jednou začas rozpršelo, zůstal doma a snažil se je číst. Obvykle ho ovšem jen uspaly. Knihy o poezii a básnících, které si rovněž přivezl, ho mátlly ještě víc a on si je musel pasáž po pasáži pročítat znovu, aby mu neuniklo ani slovo, ale i potom nebyl o nic moudřejší.

Jednou za pár dní chodil do vesnice a hrál s místními kuželky a hry s oblázky. Rána po těchto večerech si nechával na zotavenou, a když se vydal na procházku, nechával zápisník doma.

Po zbytek času dřel a udržoval se v kondici; lezl na stromy, protože ho zajímalo, jak vysoko se dostane, než pro něj budou větve příliš tenké, lezl po horských stěnách a ve starých lomech, balancoval po spadlých stromech ve strmých roklích, skákal z kamene na kámen přes celou řeku a občas stopoval a pak pronásledoval zvířata na vřesovišti, i když věděl, že je někdy nedohoní, ale stejně se smíchem sprintoval za nimi.

Z lidí vídal v kopcích jen rolníky a pastýře. Někdy zahlédl, jak na polích pracují otroci, a velmi vzácně na procházce potkal jiné lidi. Jen nerad se zastavil a povídal si s nimi.

Pravidelně vídával jen jednoho člověka, jenž si na vysokých kopcích pouštěl draka. Vídávali se jen z dálky. Zpočátku se jejich cesty neprotnulý jen náhodou, ale později se postaral, aby na sebe nenarazili; když toho vyzáblého muže zahlédl, jak jde k němu, vydal se jiným směrem nebo vylezl na jiný kopec, když spatřil toho malého červeného draka poletovat nad vrškem, na nějž chtěl předtím vyrazit. Stala se z toho taková tradice, malý soukromý zvyk.

Dny plynuly jeden za druhým. Jednou seděl na kopci a všiml si, jak po polích pod ním běží nějaká otrokyně, skrz zvláštní pomalé obrazce, jež větrné proudy zvedaly ze zlatočervené půdy holé jako vydělaná kůže. Otrokyně za sebou nechávala stopu, která připomínala brázdou za lodí. Dostala se až k řece, kde ji dostihl dozorce lenního pána. Sledoval, jak dozorce tu ženu bije – viděl, jak se jeho dlouhá hůl, zdálky maličká, zvedá a zase dopadá – ale nic neslyšel, protože vítr vanul špatným směrem. Když ta žena na břehu řeky konečně znehybněla, dozorce sesedl z koně a klekl si jí k hlavě; on uviděl záblesk, ale nedokázal úplně říct, co se děje. Dozorce odjel; otroci s řetězy na nohou se k ní později došourali a odnesli ji. Udělal si poznámku.

Po soumraku povečeřel v domě toho starého páru, a když stará paní odešla spát, svěřil se starému pánovi s tím, co viděl. Stařec pomalu přikývl, zakousl se do lehce narkotického kořene a pak vyplivl šťávu do ohně. Ten dozorce proslul svou přísností, řekl o něm starý pán; vyřízne jazyk každému otroku, který se pokusí utéct. Jazyky suší na šňůře pověšené nad vchodem do tábora otroků na statku jeho lordstva.

Spolu se staříkem si z malých kalíšků zavdali silné kořalky a pak mu starý pán vyprávěl lidovou pověst.

V té pověsti šel muž divokým lesem, nechal se svést z cesty krásnými květinami a pak na mýtině zahlédl krásnou spící mladou ženu. Namířil si to k ní a ona se vzbudila. Sedl si k ní, a jak spolu mluvili, uvědomil si, že dívka voní po květinách – ta vůně překonávala všechno, co předtím zažil, a byla tak omamně silná, že se mu z ní zatočila hlava. Obklopen jejím květinovým parfémem a okouzlen jejím měkkým zpěvavým hlasem a plachým chováním se jí zeptal, zda by ji nemohl políbit, a ona mu to nakonec dovolila, jejich polibky byly čím dál vášnivější a pak se začali milovat.

Ale už od prvního okamžiku jejich spojení si všiml, že se změní, kdykoli se na ni podívá jedním okem. Jedním vypadala jako zpočátku, ale když se na ni podíval druhým okem, byla starší, už ne sotva zletilá. S každým přírazem stárla (ačkoli to bylo vidět jen jedním okem), prošla od dospělosti k vyvráté kráse a matrónskému vzezření, od čiperného až k neduživému stáří.

Celou dobu ji ten muž mohl vidět v rozpuku mládí, stačilo zavřít jedno oko – a rozhodně se nedokázal zastavit v tom, co spolu dělali – ale pořád ho lákalo tajně si ji tu a tam prohlédnout druhým okem a děsit se a žasnout nad hroznou proměnou, která se děje pod ním.

V posledních několika vteřinách styku zavřel oči a otevřel je až v okamžiku naplnění, kdy uviděl – teď už oběma očima – že obcovoal s rozkládající se mrtvolou, která už dala červům a larvám; v tom okamžiku se květinová vůně proměnila v odporný hnilobný smrad a jemu bylo jasné, že takhle zapáchala od začátku. V tu chvíli, kdy vystříkl do mrtvoly, jeho žaludek vyvrhl poslední jídlo. Duch dřeva se tak zmocnil dvou pramínek jeho života, chopil se ho pevně oběma rukama, odpáral ho od tkaniny života a stáhl ho do světa stínů.

Tam byla jeho duše rozbita na milión kousků a vržena do světa, kde se z ní staly duše všech těch opylujících much, které květinám zároveň přinášejí nový život i starou smrt.

Poděkoval staříkovi za tu pověst a vyprávěl mu pár příběhů, které si pamatoval ze svého dětství.

Za pár dní utíkal za jedním z těch malých zvířátek na vřesovišti; uklouzlo po trávě zvlhlé rosou, chvíli se kutálelo, až nakonec s roztaženýma nohama spadlo na kamení a vyrazilo si dech. Vítězoslavně zahalekal a vrhl se dolů po stráni ke zvířeti, které se vratce stavělo na nohy; posledních pár metrů skočil a přistál oběma nohama hned vedle místa, kam spadlo to zvíře; to se vzpamatovalo, a protože se mu nic nestalo, zase vystřelilo pryč a zmizelo v noře. Zasmál se, celý udýchaný a zpoceny. Stál tam s rukama opřeny o kolena a zlomený v pase a snažil se zase nabrat dech. Cítil se mu pohnulo pod nohama. Viděl to, cítil to. Pod sebou měl hnízdo. Přistál přímo na něm. Skořápky kropenatých vajíček byly roztržité, jejich obsah se mu rozstříkl po podrážkách a do větviček a mechu.

Zvedl nohu, už teď mu bylo těžko na srdci. Dole se svíjelo něco černého. Pohnulo se to do slunečního světla; černá hlava a krk a černé oko, které se na něj upíralo, lesklé a tvrdé jako černý křemen na dně potoka. Pták bojoval, až on musel trochu poodskočit, jako by bosýma nohama šlápl na něco žhavého; pták se beznadějně odplácal na trávu vřesoviště, hopsal na jedné noze a táhl za sebou zchromlé křídlo. Opeřenec se zastavil opodál, bokem k němu a naklonil hlavu, jako by si ho prohlížel.

Utřel si boty o mech. Všechna vajíčka byla rozbitá. Pták vydal tichý naříkavý zvuk. On se odvrátil a začal kráčet pryč, pak se zastavil, utrousil nadávku, vrátil se, oddusál za ptákem a snadno ho chytil, i když pták hlasitě protestoval a peří se z něj jen prášilo.

Zakroutil mu krkem a pohodil zplhlé tělíčko do trávy. Toho večera si přestal psát deník a už se k němu nikdy nevrátil. Udělalo se vlhko a dusno, ale ani jednou nezapršelo. Ten chlap s drakem na něj jednou zamával a zavolal na něj z vršku kopce; on se celý zpoceny rozběhl pryč.

Nějakých deset dní po incidentu s ptákem si přiznal, že z něj nikdy nebude básník.

Odjel za pár dní a už o něm nikdo neslyšel, i když šerif rozeslal posly do všech měst v zemi, protože ten cizinec byl podezřelý z účasti na činu, k němuž došlo oné noci, když odešel: dozorce na statku jeho lordstva totiž našli spoutaného v posteli, na tváři měl ztuhlý výraz naprosté hrůzy a ústa i krk nacpaná vysušenými lidskými jazyky a kusy nepopsaného papíru, jimiž se udusil.

Z angličtiny přeložil Viktor Janiš
foto © Festival spisovatelů Praha